

*Грабар Наталія Сергіївна,
к.держ.упр., науковий співробітник,
Навчально-науково-виробничий центр
Національного університету цивільного захисту України
ORCID 0000-002-8529-3505*

УДК 351

doi 10.34213/db.19.02.19

НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ДІЯЛЬНОСТІ ХАРПІ НАДУ

Досліджено проблеми методичного забезпечення запровадження внутрішньої системи оцінки якості освіти в контексті діяльності ХарПІ НАДУ. Встановлено, що якість освіти є одним з найважливіших критеріїв ефективності й успішності освітньої діяльності як учасників освітніх відносин, так і самої системи освіти. Запропоновано авторське визначення поняття “внутрішня система якості освіти” під яким слід розуміти сукупність методів та заходів здійснюваних з метою гарантування та впровадження кількісних та якісних показників якості освіти. Зроблено висновок, що одним із найважливіших елементів забезпечення внутрішньої системи якості освіти є моніторинг, який можна охарактеризувати як комплексну системну діагностику кількісних і якісних характеристик ефективності розвитку і функціонування освітньої системи. Внутрішня оцінка якості освіти має формуватися як сукупний показник всіх характеристик, що впливають на освітній процес, внаслідок чого основою системи оцінки та управління якістю освіти повинен стати моніторинг здійснюваний за управлінським зразком.

Ключові слова: якість освіти; внутрішня система якості освіти; публічне управління освітою; управління якістю освіти; державне управління.

Постановка проблеми. Функціонування та розвиток освіти в Україні в останні роки характеризується пошуком якісно-нових концептуальних ідей і шляхів проведення реформ. Як у теоретичному, так і прикладному аспекті впродовж тривалого часу регенерувалися питання диференціації освіти, інтеграції її змісту, профілювання навчання, та, власне, активного впровадження ідей гуманізму. Однак час і практика засвідчили, що вони мали на меті вдосконалення лише окремих елементів системи освіти, а її головна особливість – якість, невпинно залишалась актуальною проблемою.

Якість освіти – це співвідношення мети і результату, міра досягнення цілей і результатів системи освіти. При цьому результати освіти обов’язково повинні включати в себе оцінку того, якою саме ціною втрат і витрат ці результати досягнуто.

Якість освіти визначається не тільки глибиною і міцністю знань, але й рівнем особистісного, духовного, громадянського розвитку і виховання тих, хто навчається, їх інтелігентністю і культурою, готовністю до прийняття самостійних рішень при настанні певних життєво-професійних ускладнень, ступенем сформованості ключових компетентностей.

Якість освіти є одним із найважливіших критеріїв ефективності й успішності освітньої діяльності як учасників освітніх відносин, так і самої системи освіти. У той же час якість освіти як показник освітньої діяльності чи освітніх послуг характеризується насамперед як здатність до задоволення споживачів освітніх послуг (осіб, які навчаються, підприємств, установ, організацій та інших замовників освітніх послуг) в отриманні не просто освітньо-кваліфікаційного рівня освіти, а такого, який би відповідав потребам держави та суспільства, освітнім стандартам і програмам.

З огляду на це проблематика створення та впровадження системи оцінки якості освіти в цілому є вкрай актуальною в умовах сьогодення, а тим більше в контексті діяльності Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (далі – ХарРІ НАДУ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-прикладні аспекти дослідження інституту якості освіти були об'єктом аналізу різних науковців. Так, Л. О. Белова, В. Г. Бульба, О. В. Поступна розглядали проблематику здійснення управління якістю освіти та освітньої діяльності в Україні в контексті здійснення експертного оцінювання [1]. Гносеологічні аспекти становлення даного інституту в рамках науково-дослідної роботи були проаналізовані О. О. Білявською [2].

Серед інших дослідників, які зробили істотний внесок в етимологічний зміст інституту якості освіти та виокремили певні механізми й особливості його функціонування, слід відзначити таких, як: С. О. Шевченко, Д. В. Карамішев, В. І. Луговий, С. М. Домбровська, О. В. Грибко, В. С. Журавський, В. В. Остапчук, Н. М. Колісниченко, Н. О. Сидоренко та ін. [3; 5].

Водночас питання методичного забезпечення запровадження внутрішньої системи оцінки якості освіти наразі не отримали належного теоретико-прикладного обґрунтування та дослідження. З огляду на це **метою статті** є наукове обґрунтування та дослідження проблематики методичного забезпечення запровадження внутрішньої системи оцінки якості освіти в контексті діяльності ХарРІ НАДУ.

Виклад основного матеріалу. За змістом чинного законодавства України, яке регулює відносини у сфері освітньої діяльності, із ст. 2 Закону України “Про освіту” випливає, що якість освіти – це відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг. А якість освітньої діяльності – це рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг [4].

Водночас варто наголосити, що визначення даної категорії на законодавчому й науковому рівнях дещо відрізняється. Зокрема, вперше дефініцію “якість” було визначено в теорії соціального управління та запропоновано в залежності від сфери, в якій вона застосовується, розглядати з позицій двох граней: технічної та соціально-економічної.

Відштовхуючись від філософської інтерпретації якості як сукупності істотних властивостей та ознак предмета чи явищ, які вирізняють її від інших і наповнюють ціннісним ставленням до об’єкта споживачами, якість освіти доцільно розглядати як відповідність таким нормам, стандартам і правилам, що задовольняють очікування учасників освітнього процесу [5, с. 82–83], а оцінку якості освіти – як визначення за допомогою діагностичних та оціночних процедур ступеня відповідності ресурсного забезпечення, організації освітнього процесу, освітніх результатів нормативним вимогам, соціальним й особистісним очікуванням [3].

На основі аналізу найрізноманітніших міждисциплінарних результатів досліджень якості освіти можна зробити висновок про багатоаспектність і

багатоплановість даного інституту, який включає такі закономірності:

- сукупність властивостей (аспект властивості);
- структурність: якість є ієрархічною системою властивостей або якостей частин об'єкта чи процесу (аспект структурності);
- динамічна система властивостей (аспект динамічності);
- суттєва визначеність об'єкта чи процесу, що виражається в закономірних зв'язках окремих складових частин, елементів (аспект визначеності);
- основа існування об'єкта чи процесу має двояку обумовленість та розкривається через систему властивостей структури та кількісних характеристик (аспект обумовленості).

Таким чином, якість як складне явище вирізняється єдністю внутрішніх і зовнішніх структурних елементів, стійкістю умов та результатів функціонування.

Відповідно до ст. 41 Закону України “Про освіту” метою розбудови та функціонування системи забезпечення якості освіти в Україні є: гарантування якості освіти; формування довіри суспільства до системи та закладів освіти, органів управління освітою; постійне й послідовне підвищення якості освіти; допомога закладам освіти та іншим суб'єктам освітньої діяльності у підвищенні якості освіти [4].

Серед основних складових системи забезпечення якості освіти чільне місце посідає система забезпечення якості у закладах освіти – так звана внутрішня система, яка включає: стратегію (політику) та процедури забезпечення якості освіти; систему та механізми забезпечення академічної доброчесності; оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання здобувачів освіти; оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання педагогічної (науково-педагогічної) діяльності педагогічних і науково-педагогічних працівників; оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання управлінської діяльності керівних працівників закладу освіти; забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу,

в тому числі для самостійної роботи здобувачів освіти; забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління закладом освіти; створення в закладі освіти інклюзивного освітнього середовища, універсального дизайну та розумного пристосування; інші процедури та заходи, що визначаються спеціальними законами або документами закладу освіти [4].

Таким чином, внутрішня система забезпечення якості освіти у будь-якому закладі освіти – це сукупність методів і заходів, здійснюваних з метою гарантування та впровадження кількісних і якісних показників якості освіти.

Вважаємо, що внутрішня система забезпечення якості освіти, в тому числі у діяльності ХарРІ НАДУ, має включати:

– розробку та прийняття правил внутрішнього розпорядку з метою впровадження окремих елементів якості освіти як основи виконання окремих зобов'язань учасників освітнього процесу;

– здійснення матеріально-технічного забезпечення освітньої діяльності з метою створення сприятливих і гармонійних умов для самостійної роботи учасників освітнього процесу;

– перегляд існуючих контрактів і запровадження нових вимог щодо трудової діяльності наукових, педагогічних, науково-педагогічних працівників і допоміжного персоналу в контексті виконання функцій пов'язаних із підвищенням якості освіти, а також санкцій за ухилення від їх виконання;

– здійснення поточного контролю успішності й проміжної атестації осіб – здобувачів освіти, а також інших учасників освітнього процесу в порядку та на умовах, затверджених окремим положенням;

– використання та вдосконалення існуючих методів навчання та виховання з використанням новітньо-інноваційних технологій;

– створення єдиної уніфікованої електронної бази даних здобутків учасників освітнього процесу та автоматизованих алгоритмів виявлення ознак порушень правил і засад академічної доброчесності;

– пошук нових форм мотивації учасників освітньої діяльності;

– розробка навчальних планів і програм з урахуванням рівневих

показників досягнень учасників освітнього процесу, в тому числі шляхом збільшення кількості методик та удосконалення критеріїв;

– проведення комплексної оцінки якості предметних й особистісних результатів діяльності, а також розширення можливостей для самоконтролю, самокорекції та самооцінки для учасників освітньої діяльності.

В основу внутрішньої системи забезпечення якості освіти має бути закладена сучасна системна та оптимальна управлінська парадигма, яка б характеризувалася такими чинниками: реорганізація закладу освіти на основі принципів загального управління якістю; уніфікованість методик навчання, їх інформаційно-хронологічна узгодженість у рамках всієї освітньої діяльності, можливість здійснювати та доповнювати положення навчальних планів і програм; створення системи мотиваційних заходів до самовдосконалення над системою якості учасниками освітнього процесу, в тому числі підвищення ступеня взаємодії між окремими структурними підрозділами; своєчасне й системне виявлення недоліків у сфері забезпечення якості освіти, створення механізмів їх усунення шляхом проведення постійної контрольної-наглядової діяльності у вигляді моніторингу.

Таким чином, одним із найважливіших елементів забезпечення внутрішньої системи якості освіти є моніторинг, який можна охарактеризувати як комплексну системну діагностику кількісних і якісних характеристик ефективності розвитку та функціонування освітньої системи – цілей, її змісту, дидактичних та технічних засобів, результатів навчання та виховання, форм і методів розвитку особистості. Головна роль моніторингу полягає в аналітичному порівнянні даних оцінок у динаміці, а не просто в констатації даних чи фактів.

Висновки. Таким чином, якість освіти є одним із найважливіших критеріїв ефективності й успішності освітньої діяльності як учасників освітніх відносин, так і самої системи освіти.

Внутрішня система забезпечення якості освіти у будь-якому закладі освіти – це сукупність методів та заходів здійснюваних з метою гарантування

та впровадження кількісних та якісних показників якості освіти яка має здійснюватися з урахуванням всієї сукупності структурних елементів, які взаємодоповнюють та взаємообумовлюють один одного.

Одним із найважливіших елементів забезпечення внутрішньої системи якості освіти є моніторинг, який можна охарактеризувати як комплексну системну діагностику кількісних і якісних характеристик ефективності розвитку і функціонування освітньої системи. Внутрішня оцінка якості освіти має формуватись як сукупний показник всіх характеристик, що впливають на освітній процес, внаслідок чого основою системи оцінки та управління якістю освіти повинен стати моніторинг здійснюваний за управлінським зразком, критерії якого мають стати предметом подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Белова Л. О., Бульба В. Г., Поступна О. В. Стан і проблеми здійснення управління якістю освіти та освітньої діяльності в Україні: експертне оцінювання. *Теорія та практика державного управління*. 2018. № 2 (61). С. 1–10.
2. Біляковська О. О. Якість освіти: до генези поняття. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. Херсон, 2017. Вип. 76 (1). С. 24–28.
3. Грибко О. Основні підходи до визначення поняття “якість освіти”. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. праць. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2018. № 2. С. 135–140.
4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380.
5. Сидоренко Н. О. Внутрішнє забезпечення якості вищої освіти в Україні як суспільно-освітній пріоритет. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 4. С. 81–86.

References

1. Bielova, L.O., Bulba, V.H., Postupna, O.V. (2018). Stan i problemy zdijsnennia upravlinnia yakosti osvity ta osvitnoi diialnosti v Ukraini: ekspertne otsiniuvannia [Status and Problems of Implementing Quality Management of Education and Educational Activity in Ukraine: Expert Evaluation]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia, issue 1–10* [in Ukrainian].
2. Biliakovska, O.O. (2017). Yakist osvity: do henezy poniattia [Education quality: about definition raise]. *Zbirnyk naukovykh prats' Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Pedagogichni nauky, issue 24–28* [in Ukrainian].
3. Grybko, O. (2018). Osnovni pidkhody do vyznachennia poniattia “yakist osvity” [Basic approaches to the definition of the concept “education quality”]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia, 2, 135–140* [in Ukrainian].
4. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII [The Law of Ukraine “About Education”]. (2017). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 38–39, art. 380* [in Ukrainian].
5. Sydorenko, N.O. (2016) Vnutrishnie zabezpechennia yakosti vyschoi osvity v Ukraini iak suspil'no-osvitnij priorytet. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia, issue 4, 81–86* [in Ukrainian].

Hrabar N. S.,
*PhD in Public Administration, Research Officer,
Training Research and Production Center of the National University
of Civil Defence of Ukraine, Kyarkiv
ORCID 0000-002-8529-3505*

**Scientific justification and methodical providing introduction of an internal system
of assessment of quality of education in KRIPA NAPA**

The scientific article is devoted to scientific justification and a research of a perspective of methodical providing introduction of an internal system of assessment of quality of education, in the context of KRIPA NAPA.

By the author established that the quality of education is one of the most important criteria of efficiency and success of educational activity of both participants of the educational relations, and the education system. In the context of consideration of etymological aspects of quality of education, proved that the quality as the difficult phenomenon differs in unity of internal and external structural elements, firmness of conditions and results of functioning. Author's definition of the concept "internal quality system of education" as which it is necessary to understand set of the methods and measures which are carried out for the purpose of guaranteeing and introduction of quantitative and quality indicators of quality of education is offered.

By results of complex scientifically doctrinal research of a perspective the conclusion drawn that one of the most important elements of providing the internal quality system of education is monitoring which can be characterized as complex system diagnostics of quantitative and qualitative characteristics of efficiency of development and functioning of an educational system.

In a basis of an internal system of ensuring quality of education the modern system and optimum administrative paradigm which would be characterized by such factors as has to be put: reorganization of an institution education on the basis of the principles of the general quality management; training techniques, them it is information chronological coherence within all educational activity, an opportunity to carry out and supplement provisions of curricula and programs; creation of a system of motivational actions to self-improvement over the quality system participants of educational process, including, increase in extent of interaction between separate structural divisions; timely and system identifications of shortcomings of the sphere of ensuring quality of education, creation of mechanisms of their elimination by carrying out continuous control and supervising activity in the form of monitoring.

Internal assessment of quality of education it has to be formed as a cumulative indicator of all characteristics influencing educational process therefore the monitoring which is carried out behind administrative to a sample has to become a basis of a system of assessment and quality management of education.

Keywords: quality of education; internal quality system of education; public management of education; education quality managements; public administration.

Надійшла до редакції 29.10.2019 р.